

ศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด: ศาสดาแห่งอิสลาม ที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ

The Teaching Science of Muhammad: The Prophet of Islam That Affects the Mind of Humanity

วิศรุต เลาะวิถี

Witsarut Lohwithee

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี ประเทศไทย
Faculty of Liberal Arts, Rangsit University, Pathum Thani, Thailand
E-mail: witsarut.l@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ศาสดาแห่งอิสลาม ที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ โดยศึกษาจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ และทัศนะของนักปราชญ์มุสลิม ผลการศึกษาพบว่า 1) ศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การสอนเป็นรายบุคคล และการสอนเป็นรายกลุ่ม 2) วิธีการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) มีความโดดเด่นและมีความหลากหลาย ซึ่งประกอบด้วยวิธีการสอนที่สำคัญ ได้แก่ วิธีการสอนแบบบรรยาย วิธีการสอนแบบสาธิต วิธีการสอนแบบฝึกและปฏิบัติ วิธีการสอนแบบใช้คำถาม วิธีการสอนแบบตั้งคำถาม วิธีการสอนแบบมุ่งเน้นความดีงาม (ตฺรฟีบ) และความชั่วสะพริง (ตฺรฮีบ) และวิธีการสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่าง 3) เทคนิคการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และมีความหลากหลายเช่นเดียวกัน ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคสำคัญ ได้แก่ เทคนิคการสอนแบบลำดับขั้นตอน เทคนิคการให้ความสำคัญต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล เทคนิคการกระตุ้นความสนใจ เทคนิคการสอนโดยการเจียบและขอมรับ และเทคนิคการสอนตามกาลเทศะ และผลการศึกษาพบว่า ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) มิได้จำกัดวิธีการสอนใดวิธีการสอนหนึ่งเป็นการเฉพาะในการสอนแต่ละครั้งของท่าน แต่ท่านจะใช้วิธีการสอนและเทคนิคการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละบทเรียน และตามสถานการณ์ที่หลากหลาย ดังนั้น ศาสตร์การสอนของท่าน จึงเป็นศาสตร์การสอนที่สมบูรณ์และมีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติจวบจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: นบีมุฮัมมัด ศาสดาแห่งอิสลาม อิสลามกับการสอน

Abstract

The purpose of this study is to study the Prophet Muhammad's models and methods of teaching in the Holy Qur'an, Hadith and from Muslim scholars' opinions. The findings indicated that 1) the model of his teaching was divided into two types, namely; individual and collective. 2) The Prophet Muhammad's methods of teaching were

prominent and various, including explanation, demonstration, practicing and training, questioning, goodness focus (Targhib) and evil fears (Tarhib), 3) The Prophet Muhammad's techniques of teaching were also prominent and various. They were techniques of step by step, taking care of student differences, evocation, joyfulness, quietness and agreement, vowing, and an opportune moment. The finding also indicated that the Prophet Muhammad did not use only certain methods and techniques throughout his teaching, but he applied various methods of teaching in accordance with the content of each subject and situation, Therefore, his methods and techniques of teaching were perfect, relevant and applicable to date.

Keywords: *Nabi Muhammad, Prophet of slam, Islam and teaching*

1. บทนำ

การศึกษามีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก คำกล่าวที่ว่าการศึกษาคือชีวิต และชีวิตคือการศึกษา คำกล่าวเช่นนี้ยังคงเป็นความจริงอยู่ตลอดไป ชีวิตมนุษย์ ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดา เริ่มมีการศึกษาบ้างแล้ว การศึกษาของมนุษย์ จะเริ่มอย่างจริงจัง ก็ต่อเมื่อชีวิตได้เริ่มสัมผัสโลก และจะต้องศึกษาอยู่ตลอด ไปจนกว่าชีวิตจะจากโลกนี้ การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อบุคคล สังคม ประเทศชาติ และต่อโลกเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น อาจจะสามารถได้ว่า “ตราบใดที่โลกยังมีมนุษย์ ไม่สิ้นสุดการศึกษาต้องอาศัย” เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะมนุษย์ที่มีชีวิตในโลกนี้ จะต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษาสำหรับการพัฒนาตน เมื่อสมาชิกของสังคมได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพแล้ว สังคมและประเทศชาติรวมทั้งโลกก็จะได้รับการพัฒนาต่อไปด้วย

อิสลามส่งเสริมให้มนุษย์ได้รับการศึกษา ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นแบบอย่างที่ดียิ่งในด้านการศึกษามีโครงการจากคัมภีร์อัลกุรอานมากกว่า 900 แห่ง ได้เรียกร้องเชิญชวนและชี้นำมนุษย์สู่การศึกษาหาความรู้ ดังโครงการแรกที่พระองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) ทรงประทานแก่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ความว่า

“จงอ่านด้วยพระนามของพระผู้อภิบาลของเจ้า ผู้ทรงสร้าง ผู้ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระผู้อภิบาลของเจ้านั้น ผู้ทรงเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ยิ่ง ผู้ทรงสอนการใช้ปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้” (อัลอะลัก: 1-5) (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับแห่งประเทศไทย, 2558 : 1752)

ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้กล่าวว่

“การศึกษาหาความรู้ เป็นภารกิจจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน” (บันทึกโดย al-Bukhariy, 1989 : ส่วนหนึ่งของหะดีษหมายเลข 4414)

ท่านนบีมุฮัมมัด ศาสดาในอุดมคติผู้ทรงอิทธิพลที่สุดในโลก

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา (อิสลามมีราเคิล, 2561) นักคิดหลายคนพยายามที่จะจัดลำดับมหาบุรุษผู้ยิ่งใหญ่และทรงอำนาจที่สุดของโลก ที่สร้างปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกให้ได้ประจักษ์ต่อสายตาชาวโลก นักวิเคราะห์ชาวอเมริกันนามว่า จูลส์ มาสเซอร์แมน ได้วางหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ในการคัดเลือกผู้ที่จะเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ที่สุดตลอดกาลได้ นั้น จะต้องปฏิบัติหน้าที่ 3 ประการต่อไปนี้ นั่นคือ

1. ให้ความสำคัญอยู่ที่ดีแก่ผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง
2. สร้างระเบียบทางสังคมที่ทำให้คนที่อยู่อาศัยในนั้นมีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย
3. สร้างระบบความเชื่ออย่างหนึ่งให้แก่สังคม

หลังจากได้วิเคราะห์อยู่ระยะหนึ่ง ด้วยหลักเกณฑ์ดังกล่าว เขาก็แสดงความเห็นว่า “คนที่เป็ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ที่สุดตลอดกาลก็คือ “นบีมุฮัมมัด” ศาสดาแห่งอิสลาม ผู้ทำหน้าที่ทั้งสามได้ครบ ถึงแม้โมเสสจะทำได้เหมือนกับนบีมุฮัมมัด แต่ก็ยังน้อยกว่า”

ในปี ค.ศ. 1978 นายไมเคิล ฮาร์ท นักดาราศาสตร์และคณิตศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งที่มีชื่อว่า “The 100 – A Ranking of the Most influential Persons in History” (100 ลำดับ บุคคลผู้มีอิทธิพลที่สุดในประวัติศาสตร์) ซึ่งเป็นหนังสือที่ขายดีที่สุดเล่มหนึ่ง หนังสือเล่มนี้ได้ลำดับบุคคลสำคัญในทุก ๆ แขนงจำนวน 100 คนแรกที่มีอิทธิพลมากที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษย์

เขาได้กล่าว “คำนำ” ในหนังสือของเขาว่า “การออกหนังสือเล่มนี้มาจำหน่ายได้นั้นก็ด้วยการเสนอจากบรรดานักวิชาการ นักวรรณกรรม นักการศาสนาต่าง ๆ มากมายที่นำเสนอชื่อต่างๆเข้ามา และเขาก็ใช้บรรทัดฐานที่แน่นอนในการเลือก 100 คน และคัดออกไปเป็นร้อย ๆ คน” ทั้งนี้ เขาได้กล่าวถึง “นบีมุฮัมมัด” ไว้ดังนี้

- 1) ประสบความสำเร็จสูงสุด

“ที่เลือกเอานบีมุฮัมมัดขึ้นมาเป็นอันดับหนึ่งของรายชื่อบุคคลผู้มีอิทธิพลที่สุดของโลกนั้น อาจทำให้ผู้อ่านบางคนแปลกใจและบางคนอาจจะสงสัย แต่ท่านเป็นคนเดียวในประวัติศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จสูงสุด ทั้งในด้านศาสนาและด้านโลกวัตถุ”

- 2) ผู้ที่รวมอาหรับได้เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์

“ชนเผ่าเบดูอินแห่งอารเบีย เป็นเผ่าที่มีชื่อเสียงร่ำลือมากในเรื่องความเป็นนักรบที่ดุร้าย เนื่องจากมีจำนวนน้อยและแตกแยกเป็นก๊กเป็นเผ่าทำสงครามแข่งฆ่ากันตลอดเวลา พวกอาหรับจึงไม่มีทางที่จะเปรียบเทียบกับกองทัพที่ใหญ่กว่าของอาณาจักรต่าง ๆ ในเขตการเกษตรที่เป็นหลักแหล่งแล้วในทางตอนเหนือ อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ได้อุกรรวบรวมเข้าด้วยกันเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โดยนบีมุฮัมมัด และด้วยความศรัทธาอันแข็งแกร่งในพระเจ้าที่แท้จริงแต่เพียงพระองค์เดียว กองทัพอาหรับเล็ก ๆ เหล่านี้ก็เริ่มทำการพิชิตต่อเนื่องอย่างน่าประหลาดที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ”

- 3) ผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอิสลาม

“ประการแรก นบีมุฮัมมัดมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาอิสลามมากกว่าที่พระเยซูมีต่อการพัฒนาศาสนาคริสต์ ถึงแม้ว่าพระเยซูจะเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญต่อคำสอนทางด้านจริยธรรมและศีลธรรมของศาสนาคริสต์ เซนต์ปอลต่างหากที่เป็นคนพัฒนาวิชาการคริสต์ศาสนาและเป็นคนเปลี่ยนแปลงศาสนาที่สำคัญ และเป็นผู้เขียนเนื้อหาส่วนใหญ่ของคัมภีร์ใหม่ อย่างไรก็ตาม นบีมุฮัมมัดก็เป็นผู้รับผิดชอบต่อทั้งศาสนศาสตร์และหลักการทางศีลธรรมและจริยธรรมของอิสลาม นอกจากนี้ ท่านยังเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อใหม่และในการวางรากฐานการปฏิบัติศาสนกิจของอิสลามด้วย”

4) ผู้นำทางโลกและทางศาสนาที่มีอิทธิพลยิ่งใหญ่

“เนื่องจากอัลกุรอานเป็นสิ่งสำคัญต่อมุสลิมเช่นเดียวกับที่คัมภีร์ไบเบิลมีความสำคัญต่อชาวคริสต์เถียนอิทธิพลของนบีมุฮัมมัดผ่านทางคัมภีร์อัลกุรอาน จึงยิ่งใหญ่มาดั่งนั้น จึงเป็นไปได้ที่อิทธิพลของนบีมุฮัมมัดต่ออิสลามจะยิ่งใหญ่กว่าอิทธิพลของพระเยซูและเซนต์ปอลที่มีต่อศาสนาคริสต์รวมกันเสียอีก”

“ยิ่งไปกว่านั้น นบีมุฮัมมัดยังเป็นผู้นำทางโลกและทางศาสนาด้วย ซึ่งไม่เหมือนกับพระเยซู ความจริงในฐานะที่เป็นพลังผลักดันอยู่เบื้องหลังการพิชิตของพวกอาหรับ ท่านน่าที่จะอยู่ในตำแหน่งผู้นำทางการเมืองที่มีอิทธิพลที่สุดในทุกยุคทุกสมัย”

“ในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ๆ บางคนอาจพูดว่าเหตุการณ์นั้นเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และมันเกิดขึ้นมาเองถึงแม้ว่าจะไม่มีผู้นำทางการเมืองคนใดคนหนึ่งมานำทางเหตุการณ์นั้น เช่น อาณานิคมอเมริกาใต้ อาจจะได้รับเอกราชจากสเปนก็ได้ ถึงแม้ว่าจะไม่มีคนอย่างโชมอน โบลิวาร์ แต่กรณีเช่นนี้จะนำมาใช้กับการพิชิตของพวกอาหรับไม่ได้ เพราะไม่มีสิ่งใดเช่นว่านี้เกิดขึ้นก่อนนบีมุฮัมมัด และไม่มีเหตุผลใดที่จะเชื่อว่าการพิชิตของพวกอาหรับจะเกิดขึ้นได้หากปราศจากนบีมุฮัมมัด”

5) บุคคลเดียวที่มีอิทธิพลที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ

“ดังนั้น เราจะเห็นว่าการพิชิตของพวกอาหรับในศตวรรษที่ 7 ยังมีบทบาทสำคัญต่อไปในประวัติศาสตร์มนุษยชาติเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน”

“การรวมกันของอิทธิพลทางโลกและศาสนาอย่างไม่มีอะไรมาเสมอเหมือนได้นี้เองที่ทำให้ผมรู้สึกว่ามีนบีมุฮัมมัดสมควรที่จะถูกพิจารณาว่าเป็นบุคคลเดียวที่มีอิทธิพลที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ”

ศาสตร์การสอน (Science of Teaching) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ และการสอนที่สังคมโลกได้สั่งสมมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามเป้าหมาย/จุดหมาย/วัตถุประสงค์ของการสอนที่กำหนด ความรู้ดังกล่าวได้มาจากการคิด การวิเคราะห์ของนักปราชญ์และนักคิดทั้งหลาย หรือ ได้มาจากการศึกษา ค้นคว้า พิสูจน์ทดสอบตามกระบวนการวิทยาศาสตร์ของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาต่าง ๆ ข้อความดังกล่าวประกอบด้วยปรัชญาทางการศึกษา บริบททางการสอน ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ระบบ รูปแบบ วิธีการ เทคนิค และจิตวิทยาทางการเรียนรู้และการสอน การวางแผนและออกแบบการจัดการเรียนการสอน การดำเนินการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล สื่อเทคโนโลยีทางการสอน นวัตกรรมและการวิจัยการเรียนการสอน เป็นต้น (ทิศนา เขมมณี, 2545 : 4)

ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ถือเป็นแบบอย่างที่ดียิ่งในด้านการศึกษา ท่านเป็นครูคนแรก เป็น“บรมครู” และเป็นครูที่สั่งสอนและตกแต่งเตือนบรรดาศิษย์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อหวังในความโปรดปรานจากพระองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) ดังนั้น ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ถูกส่งมาเพื่อการอบรมสั่งสอนมนุษยชาติ (วิศรุต เลาะวิถี, 2552 : 1-18) ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) ได้ตรัสความว่า

“และเราได้ส่งเจ้ามาเพื่ออื่นใด เว้นแต่เป็นผู้แจ้งข่าวดี และเป็นผู้ตักเตือนแก่มนุษยทั้งหลาย แต่ส่วนมากของมนุษยไม่รู้” (สะบะฮ์ : 28)

มุฮัมมัด กุฎบ (Muhammad Qutub, 1993: 1/183) ได้กล่าวว่า “แท้จริง ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นแบบอย่างที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์อันยาวนานสำหรับมนุษยชาติ ท่านเป็นผู้บรมสั่งสอนและชี้แนะด้วยพฤติกรรมอันเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวของท่าน ก่อนที่จะเปล่งวาจา”

ดังนั้น วิธีการสอนเพื่อเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้สอนต้องมีความชำนาญในการสอน โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการสอนและเทคนิคการสอนเพิ่มเติม และมีการพัฒนาวิธีการสอนและเทคนิคการสอนอยู่เสมอ โดยเฉพาะวิธีการสอนและเทคนิคการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ถือเป็นวิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่คู่ควรแก่การนำมาเป็นแบบอย่างในการสอน เพราะท่านเป็น “บรมครู” แห่งมนุษยชาติและเป็นครูที่สมบูรณ์แบบที่สุดขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ศาสดาแห่งอิสลาม ที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ ผู้วิจัยจะศึกษาศาสตร์ การสอนของท่าน โดยมุ่งเน้นศึกษาจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ หนังสือและตำราที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับศาสตร์การสอนของท่าน ตลอดจนศึกษางานเขียนที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับศาสตร์การศึกษาดังกล่าว

ข้อตกลงเบื้องต้น

5.1 การอ้างอิงหลักฐานอัลกุรอาน จะระบุชื่อซูเราะฮ์ (บท) และหมายเลขอายะฮ์ (โองการ) ในวงเล็บ (.....)

5.2 เครื่องหมาย “.....” เป็นเครื่องหมายที่ใช้สำหรับการแปลความหมายของอัลกุรอาน และอัลหะดีษ

ตลอดจนคำพูดของนักวิชาการที่นำมาอ้างอิง

5.3 คำในวงเล็บ (สุบฯ) มาจากคำว่า “สุบฮานะฮฺ วะตะอาลา” ซึ่งมีความหมายว่า “พระองค์ทรงมหาวริสุทฺ์และสูงส่งยิ่ง” เป็นคำสุภาพที่มุสลิมใช้กล่าวขยอและสรรเสริญพระองค์อัลลอฮ์ หลังจากที่ได้อ่านพระองค์

5.4 คำในวงเล็บ (ศ็อลฯ) มาจากคำว่า “ศ็อลลัลลอฮฺ อะลัยฮิ วะอัลลิม” ซึ่งมีความหมายว่า “ขออัลลอฮ์ทรงประทานความโปรดปรานและความสันติแก่ท่าน” เป็นคำสุภาพที่มุสลิมใช้กล่าวขยอท่านนบีมุฮัมมัด หลังจากที่ได้อ่านของท่าน

5.5 การปริวรรตอักษรภาษาอาหรับเป็นภาษาไทย หรืออังกฤษ ใช้กฎเกณฑ์ที่กำหนดโดยสำนักงานราชบัณฑิตยสภา

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ศาสดาแห่งอิสลาม ที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ที่ศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ศาสดาแห่งอิสลาม ที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ โดยครอบคลุมถึงวิธีการสอนและเทคนิคการสอน

ส่วนข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยศึกษาจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ มุ่งเน้นการอ้างอิงหลักฐานจากบทหะดีษ และผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) โดยมุ่งเน้นศึกษาค้นคว้าจากตำราภาษาอาหรับ ภาษาอังกฤษที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับศาสตร์

การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ็อลฯ) ที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ เช่น หนังสือของ Abd al-Rahman al-Nahlawi เรื่อง “Usul al-Tarbiyyah al-Islamiyyah wa Asalibuha” และหนังสือของ Khalid Hamid al-Hazimi เรื่อง “Usul al-Tarbiyyah al-Islamiyyah” เป็นต้น ทั้งนี้ จะศึกษาจาก หนังสือที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับวิธีการสอนและเทคนิคการสอน และจะใช้ข้อมูลจากเอกสารชั้นตติยภูมิ (Tertiary Sources) โดยผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าจากหนังสือสารานุกรมและวารสารที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ็อลฯ) อีกด้วย

ในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ทบทวนเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) ทุติยภูมิ (Secondary Sources) และตติยภูมิ (Tertiary Sources) ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ็อลฯ) ที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ จากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1.1.1 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยรังสิต
 - 1.1.2 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
 - 1.1.3 สำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 1.1.4 ห้องสมุดคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 1.1.5 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติ มาเลเซีย (International Islamic University, Malaysia)
 - 1.1.6 เว็บไซต์ต่างๆ
- 1.2 แยกข้อมูลเอกสารตามหัวข้อใหญ่ และหัวข้อย่อย แล้วค้นหาข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับหัวข้อย่อย

หัวข้อใหญ่	1) ศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ็อลฯ)
หัวข้อย่อย	1. ความหมายของศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ็อลฯ)
	2. รูปแบบการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ็อลฯ)
หัวข้อใหญ่	2) วิธีการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ็อลฯ)
หัวข้อย่อย	1. วิธีการสอนแบบบรรยาย
	2. วิธีการสอนแบบสาธิต
	3. วิธีการสอนแบบฝึกและปฏิบัติ
	4. วิธีการสอนแบบใช้คำถาม
	5. วิธีการสอนแบบตักเตือน
	6. วิธีการสอนแบบมุ่งเน้นความดีงาม (ตฺริฆิบ) และความชั่วสะพริง (ตฺริฮิบ)
	7. วิธีการสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่าง
หัวข้อใหญ่	3) เทคนิคการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ็อลฯ) ที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ
	1. เทคนิคการสอนแบบลำดับขั้นตอน
	2. เทคนิคการให้ความสำคัญต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล
	3. เทคนิคการกระตุ้นความสนใจ

4. เทคนิคการสอน โดยการเขียนและยอมรับ
 5. เทคนิคการสอนตามกาลเทศะ
2. จัดระเบียบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่อย่างมีระบบ
 3. วิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ
 4. เขียนรายงานวิจัย
 5. ตรวจสอบความถูกต้อง

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ศาสนาแห่งอิสลาม ที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

- 1). รูปแบบการสอน รูปแบบการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. รูปแบบการสอนเป็นรายบุคคล
2. รูปแบบการสอนเป็นรายกลุ่ม (กลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่)

ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้ใช้ทั้งสองรูปแบบสลับกัน ตามสถานการณ์ที่แตกต่างกัน โดยไม่ได้ยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นการเฉพาะ ท่านได้ทำการสอน ณ บ้านของท่าน บ้านของอัครอม บิน อบีอัลอัครอม มัสยิด และสถานที่ทั่วไป ส่วนเนื้อหาในการสอน ก็มีความหลากหลาย โดยท่านมุ่งเน้นเนื้อหาการสอนตามพื้นฐานความรู้ที่มีความเหมาะสมของแต่ละบุคคล และตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป

- 2). ลักษณะวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ)

วิธีการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) มีจุดเด่นและความหลากหลาย ผู้วิจัยขอสรุปวิธีการสอนต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- 2.1 วิธีการสอนแบบบรรยาย

เป็นวิธีการสอนที่ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน โดยผู้สอนได้เตรียมการค้นคว้าเป็นอย่างดี ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายในการอบรมสั่งสอนบรรดาอัครสาวกที่ครอบคลุมศาสตร์ความรู้ต่าง ๆ ท่านจะใช้สื่อประกอบการสอนในการบรรยาย เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจและไม่สับสน ประกอบกับได้เห็นทั้งภาพและได้รับฟังการบรรยายในเวลาเดียวกัน (Amin Abu Lawi, 1998 : 35)

- 2.2 วิธีการสอนแบบสาธิต

เป็นวิธีการสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้แสดงให้เห็นบรรดาอัครสาวกได้ดูเป็นแบบอย่างเพื่อจะได้ปฏิบัติตาม เช่น การสาธิตการอาบน้ำละหมาด การละหมาด และการประกอบพิธีฮัจย์ เป็นต้น แบบอย่างของท่านเป็นแบบอย่างที่ถูกต้องและสมบูรณ์ สามารถนำมาปฏิบัติใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย และวิธีการสอนแบบสาธิตช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง เพราะเห็นสิ่งที่เรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดความเข้าใจและมีความจำในสิ่งที่สาธิตได้เป็นอย่างดี (Abdullah Abd al-Hamid Mahmud, 1994 : 42)

2.3 วิธีการสอนแบบฝึกและปฏิบัติ

เป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นความรู้ควบคู่กับการปฏิบัติ โดยท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้อบรมสั่งสอนบรรดาอัครสาวกให้เรียนรู้วิธีการปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ด้วยระเบียบกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ ท่านไม่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนของท่านเรียนรู้เพียงอย่างเดียว โดยมีได้ปฏิบัติ เนื่องจากพระองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) ทรงลงโทษผู้ที่รู้และไม่ปฏิบัติ และพระองค์ทรงลงโทษผู้ที่สั่งสอนให้คนอื่นปฏิบัติ แต่ตัวเองไม่ปฏิบัติ อิสลามมิได้มุ่งเน้นการปฏิบัติเพียงโลกดุนยาหรืออาคิเราะฮ์เพียงโลกใดโลกหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติควบคู่กันทั้งสองโลกในเวลาเดียวกัน (Muslim, Abu al-Husein Muslim Bin Hujjaj al-Qushairi al-Naisaburi, 1996 :15)

2.4 วิธีการสอนแบบใช้คำถาม

เป็นวิธีการสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้ถามบรรดาอัครสาวกในสิ่งที่ท่านต้องการนำเสนอและแจ้งให้ทราบถึงเรื่องราวต่าง ๆ และในทำนองเดียวกัน บางครั้งก็เป็นคำถามที่เกิดขึ้นจากบรรดาอัครสาวกที่ได้ถามท่าน เพื่อต้องการทราบความรู้บางสิ่งบางอย่างที่พวกเขาอยากรู้ ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้ใช้วิธีการสอนโดยการตั้งคำถาม เพื่อต้องการให้บรรดาอัครสาวกได้คิดและไตร่ตรอง และได้ทราบถึงสิ่งที่พวกเขายังไม่รู้ ถือเป็นวิธีการสอนที่พัฒนาระบวนการคิดและพูดในเวลาเดียวกัน โดยท่านจะตั้งคำถามตามระดับสติปัญญาของบรรดาอัครสาวก ไม่ทำให้พวกเขารู้สึกลำบากใจในการศึกษาหาความรู้และค้นหาคำตอบด้วยตนเอง (al-Asqalani, Ahmad Bin Ali Bin Hajar, 1998 : 10)

2.5 วิธีการสอนแบบดักเตือน

เป็นวิธีการสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้อบรมสั่งสอนด้วยการดักเตือนและชี้แนะบรรดาอัครสาวก ในโอกาสและสถานการณ์ต่าง ๆ เนื่องจากอิสลามเป็นศาสนาแห่งการดักเตือน โดยเป็นการดักเตือนให้ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามและละเว้นความชั่ว การดักเตือนมีประโยชน์อย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะมนุษย์ทุกคนหลีกเลี่ยงไม่พ้นกับการกระทำผิดและการหลงลืม ในอัลหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนและการดักเตือนประชาชนของท่าน กล่าวคือ ดังคัมภีร์อัลกุรอานที่เป็นข้อดักเตือนสำหรับมนุษยชาติ ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) จะใช้โอกาสและเวลาที่เหมาะสมในการดักเตือน เพื่อให้พวกเขาได้รับฟังข้อดักเตือนอย่างตั้งใจ การดักเตือนที่ดีต้องไม่ใช่เวลานานเกินไป และต้องสอดคล้องกับเวลาและสถานการณ์ใช้สำนวนโวหารที่ชัดเจน เข้าถึงจิตใจของผู้ฟัง และต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะดักเตือนด้วย (Abdullah Nasih Ulwan, 1996 : 25)

2.6 วิธีการสอนแบบมุ่งเน้นความดีงาม (ดรัฆิบ) และความชั่วสะพริง (ดรัฮิบ)

เป็นวิธีการสอนที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม และให้ห่างไกลจากความชั่ว ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นตามจุดประสงค์เดิมของอิสลาม และสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ โดยสนับสนุนให้กระทำในสิ่งที่ดีและละเว้นความชั่ว เพื่อทำให้เกิดความสุข ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า กล่าวคือ ในคัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะฮ์ได้กล่าวถึงโองการและตัวบทหะดีษเกี่ยวกับดรัฆิบและดรัฮิบมากมาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วิธีการสอนดังกล่าวมีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างยิ่ง ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้สนับสนุนให้ทำความดีและละเว้นความชั่ว กล่าวคือการทำความดีเพียงคิดในใจ พระองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) ก็ตอบแทนผลบุญให้แล้ว และเมื่อปฏิบัติก็จะถูกบันทึกทุกหนึ่งความดีเพิ่มเป็น 10 เท่า จนถึง 100 เท่า ส่วนความชั่วที่กระทำก็จะถูกบันทึกเท่ากับความชั่วนั้น (al-Munzari, Abi Muhammad Zaki al-Din Abd al-Azim Bin Abd al-Qawiy al-Munzari, 1992 : 13)

2.7 วิธีการสอน โดยการแสดงเป็นแบบอย่าง

เป็นวิธีการสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้แสดงออกถึงอิริยาบถของท่าน ไม่ว่าจะเป็นด้าน การพูด การกระทำ และการยอมรับของท่าน ซึ่งแบบอย่างดังกล่าวเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมยิ่งที่บรรดาอัครสาวกและประชาคมในยุคหลังปฏิบัติตาม การสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นการปฏิบัติให้บรรดาอัครสาวกได้เห็นและนำไปปฏิบัติตาม โดยครอบคลุมทั้งแบบอย่างด้านการกักดี (อิบาดะฮ์) ด้านนิติบัญญัติอิสลาม (ชะรีอะฮ์) ด้านจริยธรรม (อัคลาก) และด้านสังคม (มุอามะลาต) ฯลฯ ทำให้พวกเขาเห็นพฤติกรรมและอิริยาบถต่าง ๆ ของท่าน จึงนำมาปฏิบัติด้วยหลักการและกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง (al-Hadri, Khalil Bin Abdullah Bin Abd al-Rahman, 1418 : 5)

3. เทคนิคการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ)

เทคนิคการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) มีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์ชัดเจน โดยมีเทคนิคการสอนที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

3.1 เทคนิคการสอนแบบลำดับขั้นตอน

เป็นเทคนิคการสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้ดำเนินการไปเป็นลำดับขั้นตอน จากสิ่งง่ายไปสู่สิ่งที่ยาก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกล้าบอ กใจ และสามารถเตรียมใจเพื่อยอมรับบทเรียนและบทบัญญัติต่าง ๆ ได้ เป็นเทคนิคการสอนที่มีเนื้อหาเริ่มจากเรื่องหลัก ไปสู่เรื่องย่อย ซึ่งเป็นการนำเสนอสิ่งที่สำคัญมากที่สุดก่อน ต่อมาก็ได้นำเสนอเรื่องย่อยในแต่ละเรื่องตามลำดับขั้นตอน และความสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นภาพที่ชัดเจน และทำให้ง่ายในการท่องจำและทำความเข้าใจ ดังปรากฏในอัลหะ ดิษที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้สั่งให้บรรดาอัครสาวกศึกษาเรื่องการศรัทธาก่อน ต่อมาก็ให้ศึกษาคัมภีร์อัลกุรอาน (บันทึกโดย Ibn Majah, 1993, ม.ป.ป. ; 60)

3.2 เทคนิคการให้ความสำคัญต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล

เป็นเทคนิคการสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้อบรมสั่งสอนบรรดาอัครสาวก ตามระดับสติปัญญาและ ความสามารถของพวกเขา โดยสังเกตจากคุณลักษณะต่าง ๆ เช่น ลักษณะเฉพาะตัว พฤติกรรม นิสัย และชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน เป็นต้น การให้ความสำคัญดังกล่าว สืบเนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีระดับสติปัญญาและความสามารถแตกต่างกัน หากสอนในเนื้อหาที่สูงเกินไป อาจจะทำให้ผู้ที่มีสติปัญญาด้อยกว่าเกิดความกล้าบอ กใจ และไม่เข้าใจเนื้อหา หรือหากสอนในเนื้อหาที่ต่ำเกินไป อาจจะทำให้ผู้เรียนที่ฉลาดรู้สึกเบื่อหน่าย เพราะเขาได้เรียนรู้ เนื้อหาดังกล่าวแล้ว

3.3 เทคนิคการกระตุ้นความสนใจ

เป็นเทคนิคการสอนที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกตื่นเต้น อยากเรียนรู้ ทำให้เกิดบรรยากาศ ในการเรียนการสอนที่ดี ไม่รู้สึกเบื่อหน่าย ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้กล่าวให้บรรดาอัครสาวกฟังเนื้อหา ในอัลหะดิษบทหนึ่งก่อนที่ท่านจะออกจากมัชฮิดว่า “ฉันจะต้องสอนซูเราะฮ์หนึ่ง ซึ่งเป็นซูเราะฮ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ในคัมภีร์อัลกุรอาน” (บันทึกโดย al-Bukhariy, 1989 : ส่วนหนึ่งของหะดิษหมายเลข 4474) เป็นการกระตุ้นให้บรรดา อัครสาวกสนใจในสิ่งที่จะกล่าวต่อไปและพวกเขาจะไม่ลืมในสิ่งที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้กล่าวไว้ นอกจากนี้ ก็จะเป็นการสร้างความสนใจโดยการตั้งคำถาม การเล่าเรื่อง การจับดำเนินาอะนาซิด เป็นต้น

3.4 เทคนิคการสอน โดยการเงี่ยและยอมรับ

เป็นเทคนิคการสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) มีความเห็นสอดคล้องกับคำพูดและการกระทำของบรรดาอัครสาวก และแสดงออกด้วยการเงี่ยและยอมรับ โดยมีได้แสดงการคัดค้านแต่อย่างใด ดังที่ท่านเห็นด้วยกับ คำกล่าวของซัลมานที่กล่าวกับ อับดุลอะซีซว่า “แท้จริง พระเจ้าของท่านมีสิทธิเหนือท่าน ตัวของท่านก็มีสิทธิเหนือท่าน และครอบครัวของท่านก็มีสิทธิเหนือท่าน ดังนั้น ท่านจงให้สิทธิแก่บุคคลที่เป็นเจ้าของสิทธิ” และเห็นด้วยกับการ “ตะยัมมูม” (การใช้ทรายที่สะอาดแทนน้ำละหมาด) ของ อัมร์ บินอาศ ในคำคืนที่หนาวเย็น เพราะเกรงว่าหากอบน้ำแล้ว จะทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพร่างกาย และการขี้มของท่าน ก็เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกให้รู้ว่า “ท่านเห็นด้วย” (Wan Mazwat Wan Yusoff, 2012 : 2)

3.5 เทคนิคการสอนตามกาลเทศะ

เป็นเทคนิคการสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้สั่งสอนบรรดาอัครสาวกตามสถานการณ์ต่าง ๆ ดังที่ท่านได้สอนบรรดาอัครสาวก ขณะที่ท่านกำลังเดินในตลาด โดยท่านได้เปรียบเทียบความขะแยงของคิ่งหูแกะ ที่ขายกับโลกคุณยาที่ไร้ค่า ณ พระองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) หรือในอัลหะดิษบทหนึ่งที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้เปรียบเทียบความเมตตาของแม่ต่อลูก กับความเมตตาของพระองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) ที่มีต่อปวงบ่าว ซึ่งมีความแตกต่างกัน

5. สรุป

ศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ศาสดาแห่งอิสลาม เป็นต้นแบบของประวัติศาสตร์การศึกษาอิสลามและเป็นต้นแบบของการศึกษาที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ ศาสตร์การสอนที่ปรากฏในสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เมื่อประมาณ 1,400 ปีเศษ ย่อมเป็นการชี้ให้เห็นว่า ศาสตร์การสอนของท่านยังคงสืบทอดอย่างต่อเนื่องมาจนถึงยุคปัจจุบัน วิธีการสอนของท่านจะเน้นย้ำให้ผู้เรียนได้รับและปรับเปลี่ยนสู่พฤติกรรมที่ดี ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาภาพรวมแล้ว ท่านให้ความสำคัญด้านจิตใจมากกว่าด้านร่างกาย นั่นคือ การสอนการอบรม การดัดเตือนและการเผยแพร่ของท่าน จึงมีผลทำให้มีผู้ยอมรับนับถือศาสนาอิสลามเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับเกือบทุกส่วนของโลก นับตั้งแต่บัดนั้น จวบจนถึงปัจจุบัน

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ มีประเด็นที่ควรมาอภิปราย ดังนี้

1. รูปแบบการสอนและกระบวนการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ท่านจะสอนในรูปแบบตามอัธยาศัย ซึ่งแบ่งออกเป็นการสอนรายบุคคล และสอนเป็นกลุ่ม (กลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่) โดยมีได้จำกัดสถานที่สอน ตามศูนย์โรงเรียน และมหาวิทยาลัยเหมือนในยุคปัจจุบัน แต่ท่านจะใช้บ้านของอัครอม บิน อับดุลอัครอม เป็นศูนย์การเรียนการสอน ต่อมาท่านได้ประกาศเชิญชวนแบบเปิดเผยต่อสาธารณชน ก็ใช้บ้านของท่านเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ จนกระทั่งท่านอพยพไปยังนครมะดีนะฮ์ นอกจากนี้ ท่านยังใช้สถานที่ทั่วไปในการจัดการเรียนการสอน เช่น ฟุญมินา ฟุญอะเราะซะฟะฮ์ หุบเขาอุหุด และสถานที่ชุมชนต่าง ๆ ที่ท่านได้ไปเยี่ยมเยียนบรรดาอัครสาวกของท่าน การเรียนการสอนในสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ถึงแม้ว่าบรรยากาศแห่งการเรียนรู้จะเป็นอุปสรรค เนื่องจากเป็นธรรมชาติที่

แห้งแล้งและกันดาร แต่ด้วยความสามารถของท่าน ซึ่งเป็น “บรมครู” แห่งมนุษยชาติ ท่านได้ใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการอบรมสั่งสอนศิษย์ของท่าน จนทำให้พวกเขาเป็นผู้และผู้ปฏิบัติที่ดี มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจ มีการศรัทธาอย่างหนักแน่น และมั่นคงต่อพระองค์อัลลอฮ์ (สุบฯ) มีความอดทนและมุ่งมั่นในการศึกษา หาความรู้ พวกเขาจึงเป็นแบบอย่างที่ดียิ่ง ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ได้กล่าว ความว่า “ดั่งนั้น เขาจะยึดมั่นแนวทาง (สุนนะฮ์) ของฉัน และสุนนะฮ์ของบรรดาผู้ปกครองที่ทรงธรรม (คุละฟาอ์ อรรอซิดีน) ซึ่งได้รับทางนำ พวกเจ้าจงก้มหน้าไว้ด้วยพินกรรม” (บันทึกโดย al-Tirmidhiy, 1978)

2. วิธีการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) มีความโดดเด่น และมีความหลากหลาย ท่านมิได้จำกัดวิธีการสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่ท่านจะเลือกใช้วิธีการสอนและเทคนิคการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละบทเรียน และตามธรรมชาติของแต่ละรายวิชา จากวิธีการสอนทั้งหมด 7 วิธี สิ่งสำคัญมากที่สุดที่ผู้สอนต้องคำนึงถึงและควรนำไปพิจารณาคือ ความเข้าใจลักษณะเด่นและแก่นสำคัญของวิธีการสอนแต่ละวิธี เพื่อช่วยให้สามารถใช้วิธีการสอนแต่ละวิธีได้อย่างเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของวิธีนั้น ๆ ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจองค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนและเทคนิคการสอนอย่างถ่องแท้ เพื่อจะได้วิเคราะห์และจำแนกความแตกต่างได้ วิธีการสอนที่ดีที่สุดนั้นไม่มี แต่วิธีการสอนทุกวิธีสามารถเป็นวิธีการสอนที่ดีที่สุดได้ตามความเหมาะสมของรูปแบบเนื้อหาของแต่ละรายวิชา ดังที่ทีศนา แคมฉี (2545 : 381) ได้สรุปวิธีการสอนไว้ว่า “วิธีการสอนมิให้เลือกอย่างหลากหลาย ผู้สอนจึงควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียนและจุดมุ่งหมาย การใช้วิธีการสอนหลากหลายวิธี นอกจากจะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนแล้ว ยังสามารถช่วยให้บทเรียนมีความน่าสนใจเพิ่มขึ้น และจูงใจผู้เรียนให้สนใจเรียนรู้เพิ่มขึ้นด้วย” และอาภรณ์ ใจเที่ยง (2546 : 171) ได้สรุปวิธีการสอนไว้ว่า “แต่ละวิธีมีลักษณะมีความมุ่งหมาย ขั้นตอนการสอน ข้อดี ข้อจำกัดและวิธีการนำไปใช้แตกต่างกัน ผู้สอนควรเลือกใช้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน เนื้อหาของบทเรียน ความสามารถ ความสนใจ ความวัยของผู้เรียน เวลาและสถานที่ ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของการเรียนรู้ ในการเลือกใช้อาจใช้หลายวิธีผสมผสานกันได้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับเป็นสำคัญ

3. เทคนิคการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นเทคนิคการสอนที่มีจุดเด่นและมีความหลากหลาย เช่นเดียวกับวิธีการสอน โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีได้ละทิ้งบทบาทของครู ซึ่งเทคนิคการสอนของท่านสอดคล้องกับสภาพการณ์ของการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนการสอนในปัจจุบันที่ส่งเสริมให้ใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน เพื่อการถ่ายทอดไปยังผู้เรียนเช่นเดียวกัน (ยูทชนา เกือกุล, 2550 : 105)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ศาสนาแห่งอิสลาม ที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ พบว่า ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) มีวิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย โดยท่านได้ใช้วิธีการสอนบรรดาอัครสาวก ตามสถานการณ์ที่แตกต่างกัน มิได้ใช้วิธีการสอนใด หรือเทคนิคการสอนใดเป็นการเฉพาะ แต่ท่านใช้วิธีการสอนและเทคนิคการสอนตามวัตถุประสงค์ในแต่ละบทเรียนที่มีความหลากหลาย จนทำให้บรรดาอัครสาวกได้รับการสืบทอดแบบอย่างที่ดีจากท่าน ดั่งนั้น การพัฒนาผู้สอนทุกระดับ ทุกประเภท โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนอิสลาม ควรมีการพัฒนาสู่การปรับวิธีการสอนและเทคนิคการสอนตามแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) มาใช้ในการสอนอย่างจริงจัง ก็จะมีส่วนในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอิสลามและจิตใจของมนุษยชาติเป็นอเนกประการ

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาศาสตร์การสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ศาสดาแห่งอิสลาม ที่มีผลต่อจิตใจของมนุษยชาติ ผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยรังสิต โดยศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนการสอน (ศสพ.) ที่ได้กรุณาสับสนุนทุนการวิจัยครั้งนี้ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาอิสลามหลายท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษาและข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาเชิงลึกอย่างมีคุณค่ายิ่ง

การดำเนินการวิจัยนี้อาจสำเร็จลุล่วงไปได้ หากปราศจากความร่วมมือของคณาจารย์ในภาควิชาอิสลามศึกษา และภาษาอาหรับ และคณะศิลปศาสตร์ที่ให้การสนับสนุนการใช้อุปกรณ์ รวมถึงสถานที่ในการดำเนินการจัดทำวิจัย จนโครงการนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อน ๆ ที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา และขอขอบพระคุณเจ้าของเอกสารและงานวิจัยทุกท่าน ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำมาอ้างอิงในการทำวิจัย จนงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

9. เอกสารอ้างอิง

ทศนา แวมณี. (2545). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยุทธนา เกื้อกูล. (2550). วิทยาการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชา

อิสลามศึกษา. วิทยาลัยอิสลามศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับแห่งประเทศไทย. (2558). พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน พร้อมความหมายภาษาไทย.

ราชอาณาจักรชาอูคูอิรเบีย (อัลมะดีนะฮ์ อัลมุเนาะวะเราะฮ์) : ศูนย์กษัตริย์พะฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน
วิศรุต เลาะวิดี. (2552). เทคนิคการจัดการเรียนรู้ของศาสดาแห่งอิสลาม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยรังสิต 6(10) ปีการศึกษา 2552-2559 : 1-18

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2546). หลักการสอน. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีเมียมเฮาส์

อิสลามมิราเคิล. (2561). ศาสดามุฮัมมัด ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของโลก ผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดในประวัติศาสตร์. แหล่งที่มา

<http://ansorimas200.blogspot.com/2014/03/blog-spot.html> [2018, May 15]

Abdullah Abd al-Hamidd Mahmud. (1994). I'dad al-Mu'allim Min Manzur al-Tarbiyyah al-Islamiyyah. Al-

Madinah al-Munawwarah : Dar al-Bukhariy

Abdullah Nasih Ulwan. (1996). Tarbiyyat al-Islam (2). Lubnan : Dar al-Fikr al-Islam

al-Asqalani, Ahmad Bin Ali Bin Hajar. (1998). Fath al-Bari Sharh Sahih al-Bukhari. Beirut : Dar al-Kutub al-

Imiyyah

al-Hadri, Khalil Bin Abdullah Bin Abd al-Rahman. (1418). Al-Tarbiyyah al-Wiqa'iyah fi al-Islam. Saudi Arabia :

Jami'ah Umm al-Qura

al-Munzari, Abi Muhammad Zaki al-Din Abd al-Azim Bin Abd al-Qawiy al-Munzari. (1992). al-Tarhib wa al-

Tarhib. Beirut : Dar al-Qalam

al-Tirmidhiy, Abi Isa Muhammad Bin Saurah. (1978). al-Jami al-Sahih wa Hua Sunan al-Tirmidhiy. Misr :
Sharkah

Amin Abu Lawi. (1998). Usul al-Tarbiyyah al-Islamiyyah s.l. : s.n.

Ibn Majah, Abi Abdullah Muhammad Bin Yazid al-Qazwini. (1993). Sunan Ibn Majah. Beirut-Lubnan : al-
Maktabah al-Ilmiyyah

Muhammad al Shareef. (2014). 21 Teaching Techniques of the Prophet. Retrieved from
<http://www.muqith.wordpress.com> [2018, May 21]

Muslim, Abu al-Husein Muslim Bin Hujjaj al-Qushairi al-Naisaburi. (1996). Sahih Muslim. al-Riyad : Dar'Alam
al-Kutub

Wan Mazwat Wan Yusoff. (2012). The Impact of Prophet Muhammad Motivation Techniques on Students'
Performance. International Conference on Educational Psychology (ICEEPSY 2012). (pp. 1700-1708). 1-3
September 2012